14055 - ئىنساننىڭ دىنغا مۇھتاج بولۇشى

سوئال

كىشلەر نىمە ئۈچۈن دىنغا مۇھتاج بولىدۇ؟كىشلەر هاياتنى تەرتىپكە سىلىش ئۈچۈن قانۇنلا كۇپايە قىلامدۇ؟

تەپسىلى جاۋاپ

مەدىھيە ئالالاغا بولسۇن.

ئادەمنىڭ دىنغا بولغان ئىهتياج ئۇنىڭ تۇرمۇشتىكى باشقا ھەرقانداق زۆرۈرىيەتلەرگە بولغان ئىهتياجدىن چوڭدۇر ، چۈنكى ئادەم نىمىنىڭ ئالالاهنى مەمنۇن قىلدىغانلىقنى ،نىمىنىڭ ئۇنى خاپا قىلدىغانلىقنى بىلىشكە موھتاج بولىدۇ.ئۇ ئۆزىنىڭ پايدا-مەنپەتگە ھەركەت قىلىشقا ،ئۇنىڭغا زىيان سالدىغان نەرسىلەردىن ساقلىنىشقا مۇھتاجدۇر.مانا بۇ ئالالاھنىڭ مەخلۇقاتلەرغا بولغان ئادىللىغى ۋە ئۇنىڭ بەندىللىرگە يوروق بىردىغان نوردۇر.كىشلەر بولسا ئۇلارنى نىمە قىلىش -قىلماسلىقنى ئايرىپ بىردىغان قانۇنلار(شەرئەت)سىز ياشيالمايدۇ.كىشىدە ئىختىيارلىق بولغاچقا ئۇ ئۆزىگە نىمىنىڭ لازىم قىلدىغانلىقنى بىلىشى كىرەك ،پايدىلىقمۇ ياكى زىيانلىق ؟ئۇنى ياخشىلامدۇ ياكى بۇزامدۇ؟بۇ نەرسىلەرنىڭ بەزىللىرى تۇغما قابىلىيەت بىلەن بىلىندۇ،بەزىللىرى ئەقىل بىلەن بىر تەرەپ قىلىش ئارقىلىق بىلىندۇ،ۋە بەزىللىرى پەقەت ئەلچىلەرنىڭ يولىيورۇقلىرى ۋە تەلىماتىدىن بىلىندۇ.(ئىسلام شەيخى ئىبنۇ تەيمىيەنىڭ ئەسرى "تەدمىرىيىيە"گە (213 ،214ب)،"بەختىت ماكانىنىڭ ئاچقۇچى" 2 ج383 ب گە قاراڭ .

ئاتىزىمچى ،ماتىريالىزىمچى مەزھەپلەرنىڭ قانچىلىك تەسىرچان ۋە جەلىپ قىلارلىق بولىشتىن قەتئىنەزەر ،ۋە قانچىلىك پىكىر ئىقىمى ۋە نەزىريەرەرنىڭ بولىشىدىن قەتئىنەزەر ، شەخسلەر ۋە جەمئىيەتلەر توغرا دىنىسىز ھىچ ئىش قىلالمايدۇ،ئۇلار بەدەن ۋە روھنىڭ ئىهتياجلىرغا قاۋاپ بىرەلمەيدۇ،بىر شەخس بۇ يوللارغا سىڭىپ كىرگەنسىرى ،جەزمەنكى ئۇ بىخەتەرلىكنى تىخمۇ تاپالمايدۇ،ئۇسسۇزلىقنى تىخمۇ قاندۇرالمايدۇ،ھىمدە توغرا دىندىن باشقا چىقىش يولى قالمايدۇ ،"ئەرنىست رەنەن"مۇنداق دەيدۇ: "بىز سۆيدىغان ھەرقانداق نەرسە يوقىلىشى مۇمكىن،ھەمدە ئەقلى تەپەككۇر ،ئىلىم پەن ۋە سانائەت مەۋجۇتلىغى ئاخىرلىششى مۇمكىن،بىراك دىنىنىڭ شالىنىپ كىتىشى مۇمكىن ئەمەس،بەلكى ئۇ ئادەمنى بۇ دۇنيا ئاساسى هاياتىدا تار يوللارغا قىستاۋاتقان ماتىريالىستىك پىكىر ئېقىملەرنىڭ ساختا ئىكەنلىكىگە ئىسپات سۆپىتىدە قالىدۇ." "ئابدۇللا دەراز"نىڭ ئەسرى "دىن"غا قاراڭ (87)،"مۇھەممەد فەرىد ۋەجدى" مۇنداك دەيدۇ :دىن ئىددىيسىنىڭ يوقىلىشى مۇمكىن ئەمەس ،چۈنكى ئۇ روھنىڭ ئەڭ يۈكسەك مايىللىغى ۋە ئۇنىڭ ئەڭ ئىسىل ھىسياتى ،بۇ مايىللىق بولۇش بىلەنئادەمنى ھۆرمەتلىك قىلىدۇ ،بەلكى بۇ مايىللىق ئىشىپ بارىدۇ ھەمدە ئادەمنىڭ دىنى تەبئىتى بولسا گۈزەللىك بىلەن سەتلىكنى پەرىقلەندۈردىغان ئەقلگە ئىرىشكۈچە ساقلىنىپ قالىدۇ،بۇ تۇغما تەبئەت ئۇنىڭ ئەقىل پاراستىنىڭ

سەۋيەسىگە قاراپ ئىشپ بارىدۇ ". (مەسدە روسسابىق87 ب).
ئەگەر ئادەم پەرۋەردىگارىدىن يىراقلاشسا ،ئۇنداقتا ئۇ ئۆزىنىڭ بىلىم ۋە چۈشىنىش سەۋيەسىگە ئاساسەن ئۆزىنىڭ پەرۋەردىگارنى،ئۆزىنىڭ سۈپەتلىرنى بىلمەسلىك دەرىجىسنى ۋە ئۇنىڭ ئۆزنى بىلمەسلىك ،نىمىنىڭ ئۆزگە پايدىلىق ياكى ناچار ئىكەنلىگنى بىلمەسلىك ،نىمىنىڭ بەختلىك ياكى نىمىنىڭ بەختىسىزقىلدىغانلىقنى بىلمەسلىك ھەمدە ئۇنىڭ ئاستىرونومىيە ،ماتىماتىكا ۋەھاكازالارغا ئوخشاش ئاساسلىق ئىلىم پەنلەننى بىلمەسلىك دەرىجىسنى تۇنۇپ يىتىدۇ،بۇ نوقتىدا، بىلىملىك ئادەم كىبىرلىك ھاكاۋۇرلۇق ھالىتىدىن كەمتەر ۋە گەپ ئاڭلايدىغان ھالەتكە ئۆتىدۇ،ھەمدە بۇ بارلىق بىلىملىرنىڭ كەينىدە ھەممنى بىلدىغان ،ھەممگە دانا بىر زاتنىڭ بارلىقنى ھەمدە تەبىەتنىڭ كەينىدە بىر تەڭداشسىز قۇدرەتلىك ياراتقۇچىنىڭ بارلىقنى تۇنۇپ يىتىدۇ.
بۇ ھەقىقەتەن ئىنساپلىق ئىزدەنگۈچىنى كۆرۈنمەسلەرگە ئىشنىشكە ،بۇ توغرا دىننى ئىتراپ قىلىشقا ھەمدە ئىنسان تەبىئتى ۋە تۇغما تەبىئەتنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشوشقا ھەيدەيدۇ.ئەگەر بىر ئادەم ئۇنى قىلىشتىن مەغلۇپ بولسا ،بۇ ئۆزىنىڭ تۇغما تەبىئتىەە قارشى ماڭغان بولىدۇ ھەم گەپ قىلالمايدىغان ھايۋان دەرىجىسگە چۈشۈپ قالغان بولىدۇ.
شۇڭا بىز تۈۋەندىكىچە خۇلاسە چىقىرىمىز :توغرا دىن يەنى بىر "ئاللاھ"غىلا ئىشىنىش ،ئۇنىڭغا ئۇ پەرەز قىلغان ئۇسسۇل بىلەن ئىبادەت قىلىش ئاساسىدىكى دىن بولسا ھاياتنىڭ كەم بولسا بولمايدىغان ئىلمىنتى ،ئەگەر ئادەم دۇنيالارنىڭ پەرۋەردىگارىغا ھەقىقى رەۋىشتە قۇلچىلىك قىلىشنى ،بەختكە ئىرىششنى ،بۇ دۇنيا ۋە ئۇ دۇنيا نىڭ قايا مۇشەققەتىدىن ۋە قاپالىرىدىن قۇتۇلۇشنى ئويلىسا ،ئۇ ئادەمنىڭ ئەقلى تەپەككۇرنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ئۈچۈن بۇ ئىنتايىن موھىمدۇر ،پەقەت مۇشۇ يول بىلەنلا ئەقىل ئۆزىنىڭ نەپسنى قاندۇرالايدۇ،ئۇنىڭسىز ئادەم ئۆزىنىڭ ئەڭ ئالى غايىللرنى ئەمەلگە ئاشۇرالمايدۇ،ئۇ روھنى پاكلايدىغان ھسىياتلاننى تىزگىنلەشتىكى مۇھىم ئىلمىنت،چۈنكى دىندىكى ئەڭ ئىسىل ھسىياتلار ئۇلارنىڭ نىشانىغا يەتكۈزىدىغان مۇنبەت تۇپراق ۋە تۈگمەس بۇلاقنى تاپالايدۇ،
ئۇ ئىرادىنى كۈچەيتىش ،شۇنداقلا بىچارىلىك ،ئۈمۈتسىزلىك ئامىلنى قوشۇشقا ئەڭ چوڭ ھەركەتلەندۈرگۈچى ۋە كۈچ بىلەن تەمىنلەشتىكى ئەڭ مۇھىم ئامىلدۇر.بۇنىڭغا ئاساسەن ئەگەر ئادەم تەبىئىتدە ئىجتىمائىدۇر دەيدىغان ئادەم بولسا ،بىز ئادەم تەبىئىتدە دىندارىدۇر دىيىشىمىز لازىم .(مەسدەررۇسسابىق84،98ب گە قاراڭ .)چۈنكى ئادەمدە ئىككى كۈچ بار يەنى :بىلىم ۋە ئىرادە كۈچىدىن ئىبارەت .ھەمدە ئۇنىڭ ئاخىرقى بەختى ئۇنىڭ ھەر ئىككىسگە ئىرىشكەنلىكگە باغلىق ،تولۇق بىلىم پەقەت تۆۋەندىكىلەرنى بىلىش بىلەنلا ئىرىشلىدۇ :
1ئاللاھنى يەنى ئادەمنى يوقلۇقتىن بارلىققا كەلتۈگەن ،ئۇنىڭغا نىئمەتلەرنى بەرگەن ياراتقۇچىسى ۋە رىزىق بەرگۈچىسنى بىلىش.
2-ئاللاھنىڭ ئىسىم سۈپەتلىرنى ،ۋە بۇلارنىڭ بەندىللەرەە بولغان تەسىرنى بىلىش.
3-ئاللاھ بىلەن ئالاقە قىلىشنىڭ يولنى بىلىش.
4-بۇ يولنى ۋە ئۇ باشلاپ بارىدىغان كاتتا نىئمەتلەرنى بىلىشتىن توسايدىغان توسالغۇلارنى بىلىش.

5-ئۆزۈڭنى ھەقىقەتەن بىلىش ھەم روھىڭنىڭ نىمىگە موھتاجلىقىنى ،ئۇنىڭغا نىمىنىڭ ياخشى ۋە نىمىنىڭ ناچار ئىكەنلىكى ،شۇنداقلا كەمچىلىك ۋە ئەتىپلىرىنى بىلىش.

بۇ بەش بىلىش ئادەمنىڭ كەمچىلىكلىرىنى مۇكەممەللەشتۈردۇ.بىلىم ۋە ئىرادە كۈچىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش پەقەت ئاللاھنىڭ بەندىللىرى ئۈستىدىكى ھەق ھوقۇقلىرىغا دىققەت ئېتىبارىنى بەرگەندە ھەمدە ئۇلارنى ئىخلاس بىلەن ئىجرا قىلغاندا ،ئۇنىڭغا مەھكەم يىپىشقاندىلا ۋە ئاللاھنىڭ نىئمەتلىرىگە شاھىت بولغاندىلا ئەمەلگە ئاشىدۇ .بۇ ئىككى كۈچ پەقەت ئاللاھنىڭ ياردىمى بىلەنلا مۇكەممەللىشىدۇ،شۇڭلاشقا ئىنسان ئاللاھنىڭ ئۆزلىرىنىڭ يىقىن دوسلىرىنى يىتەكلەيدىغان توغرا يولغا يىتەكلىشىگە مۇھتاج."پايدىلار"18 -19ب گە قاراڭ.

بايام بىز توغرا دىنىنىڭ ئادەمنىڭ يوشۇرۇن

كۆچىگە يول كۆرسىتىدىغان ئىلاھى ياردەم ئىكەنلىكىنى بىلدۇق،شۇنىڭ بىلەن بىز دىنىنىڭ يەنە بىر جەمئىيەتنى قوغدايدىغان قالقان ئىكەنلىكىنى بىلىمىز ،چۈنكى ئىنسان ھاياتى پەقەت جەمئىيەتنىڭ ئەزالىرى ئارىسىدا ھەمكارلىق بولغاندىلا كۈچلۈك بولىدۇ .بۇ ھەمكارلىق ئۇلار ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتلەرنى تەرتىپكە سالىدىغان بىر تۈزۈم بىلەنلا ئىشقا ئاشىدۇ.ئۇلارنىڭ مەجبۇرىيەتلىرىنى بەلگىلەپ بىرىدىغان ،ئۇلارنىڭ ھەق ھوقوقىنى قوغدايدىغان بۇ تۈزۈم بىرىسىنىڭ بۇ تۈزۈمدىن ھالقىپ كىتىشىنى توسىدىغان ۋە ئۇنىڭغا ئەگىشىشكە رىغبەتلەندۈرىدىغان بىر خىل كۈچكە ،ئادەملەرنىڭ يۈرىكىگە ئىغىرلىق سالىدىغان ،ئۇلارنىڭ چەكلىمىلىرىدىن ئۆتۈپ كىتىشتىن ساقلايدىغان كۈچكە مۇھتاج بولىدۇ .بۇ كۈچ زادى نىمە؟ مەن دەيمەنكى ،زىمىن يۈزىدە بۇ تۈزۈمنىڭ ھۆرمىتىنى قوغداش،قەمئىيەتنىڭ ئۇيۇشىشى ۋە ئۇنىڭ تۈزۈمىنىڭ مۇقۇملىقىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىش ھەمدە تىنچلىق ۋە بەختەرلىك تەمىنلەشتە دىنىنىڭ كۈچكە باراۋەر كىلىدىغان كۈچ يوق .بۇنىڭ سەۋەبى ئىنسان باشقا بارلىق جانلىقلاردىن ئۆزىنىڭ ئىختىيارى ئىش -پائالىيەتلىرى كۆرگىلى ياكى ئاڭلىغىلى بولمايدىغان يەنى ئۇنىڭ قەلبىنى تەربىيەلەيدىغان ۋە ئۇنىڭ بەدەن ئەزالىرىنى يىتەكلەيدىغان دىنى ئەقىدە بىلەن باشقۇرلۇشتا پەرىقلىنىدۇ .

ئىنسان چوقۇم مەيلى ئۇ دۇرۇس بولسۇن ياكى بۇزۇق بولسۇن ئۆز ئەقىدىسى بىلەن يىتەكلىنىدۇ.ئەگەر ئۇنىڭ ئەقىدىسى دۇرۇس بولسا ،باشقا بەر قانداق نەرسە ھەم دۇرۇس بولىدۇ،لىكىن ئۇ بۇزۇق بولسا،باشقا بەر قانداق نەرسە ئوخشاشلا بۇزۇق بولىدۇ.

ئەقىدە ۋە ئىشىنىش ئادەمنى تەرتىپكە سالىدىغان ئىككى نەرسىدۇر كۆپ ھاللاردا كۆرىۋاتقىنىمىزدەك ،ئۇلار تۆۋەندىكىچە ئىككى خىل بولىدۇ:

-پەزىلەت ۋە ئادەملىكنىڭ قىممىتىنى ۋە باشقا ئالىقاناپ روھلارنى ئۆزلىرىنىڭ پىرىنسىپىغا زىت ئىش قىلغاندا ،گەرچە ئۇلار قىسمەن جازادىن ئەپۇ قىلىۋېتىلگەن بولسىمۇ ،خىجىللىق ھىس قىلدۇرىدىغان مەنىۋى قىممەتلەرگە ئىشىنىش .

-ئاللاھقا ئۇنىڭ ھەمىشە كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقى ۋە يۈرەكلىرىمىزدىكىنى بىلىپ تۇرىدىغانلىقىغا ھەمدە مەخپىيەتلىكلەر ھەمدە تىخىمۇ يوشۇرۇن نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدىغانلىقىغا ئىشىنىش،شەرىئەتنىڭ كۈچى ۋە ئۇنىڭ بۇيرۇقلىرى، توسۇقلىرىنى ئاساس قىلىدۇ،ھەمدە ئادەمنى ئاللاھنىڭ ئالدىدا تارتىنىش ھىس قىلدۇرىدۇ ،ياكى ئۇنىڭغا بولغان موھاببەت بىلەن ،ياكى ئۇنىڭدىن قورقۇپ ۋە ياكى بەر ئىككىلىسى بىلەن ،شۈبھىسىزكى ئەقىدىنىڭ

بۇ تۈرى ئىككىسى ئىچىدە كۈچلۈكرەكى بولۇپ ،ئىنسان قەلبىگە تەسىرى تېخىمۇ چوڭ بولىدۇ،ئۇ كۆڭۈل خاھىشلىرىنىڭ بورانلىرى ۋە ھېسسىيات ئۆزگىرىشلىرىنى توسۇشقا تېخىمۇ ماھىردۇر ،ھەمدە ئومۇمى ۋە سەرخىل قەلبلەرگە تېخىمۇ تەسىرى باردۇر.

مۇشۇ سەۋەپتىن ،دىن ئادەملەرنىڭ باراۋەرلىك ۋە ئادىللىق ئاساسىدا ئۆز ئارا مۇئامىلە قىلىشتىكى ئەڭ ياخشى كاپالەت،شۇڭا ئۇ بىر ئىجتىمائى زۆرۈرىيەت،دىنىنىڭ ئۇممەتكە بولغان مۇناسىۋىتى ،يۈرەكنىڭ بەدەنگە بولغان مۇناسىۋىتىگە ئوخشىتىش ھەيران قالارلىق ئىش ئەمەس ،بۇ كۈنلەردە دۇنيادا نورغۇنلىغان دىنلارنىڭ بارلىقىنى بىلىمىز ،ھەمدە ھەر بىر خەلقنىڭ يېپىشىپ ماڭىدىغان دىنى بار،ئىنسان روھىنىڭ ئارزۇ ئارمانلىرىنى قاندۇرىدىغان توغرا دىن قايسى؟توغرا دىنىنىڭ يوليورۇقلىرى قانداق بولىدۇ؟دوكتور"مۇھەممەد بىن ئابدۇللا بىن سالىھ سەھىم"نىڭ ئەسىرى "ئىسلام ئاساسلىرى ۋە مەنبەلىرى" دىن ئېلىندى.